

Maya Kitap: 184, İnceleme: 44 / Biyografi: 1
1. Baskı, İstanbul Ekim 2018

ISBN: 978-605-9902-95-3

Orijinal Adı: Life of Cervantes

Copyright © Miguel de Cervantes. Türkçe yayın hakları Maya Kitap'a aittir. Telif hakları sahibinin izni olmaksızın, hiçbir yolla çoğaltılamaz, kopyalanamaz, dağıtılamaz.

Yayın Yönetmeni: Tahir Malkoç

Editör: Selin Saraçoğlu

Yayına Hazırlayan: Alara Ergin

Mizanpaj: Ali Doğan

Kapak: Gülay Tunç

Maya Kitap * Sertifika: 14079

Merkez Mah. Kocamansur Sok. No: 6/4 Şişli / İstanbul Tel: 0212 296 97 12

e-posta: info@mayayayinlari.com / www.mayayayinlari.com

Deren Matbaacılık Ambalaj Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi * Sertifika: 34011

Beylikdüzü Osb Mah. Orkide Cad. 9 Z Merkez Köyü / Merkez Bucağı

Beylikdüzü / İstanbul Tel: 0212 576 01 36

Cervantes'in Hayatı

H. E. Watts

Çevirmen

Doğukan Bal

Önsöz

Bundan yaklaşık bir buçuk sene önce yaptığımız yayın kurulu toplantısında hepimizi heyecanlandıran bir karar aldık. *Aforizma Dizisi* ile başladığımız, *Bir Nefeste Dizisi* ve *Masal Dizisi*'yle devam ettiğimiz dizilerimize bir yenisini daha ekleyecektik: *Biyografi Dizisi*. Birkaç yayınevinde gayet başarılı biyografiler olmasına rağmen hem günümüz okur kitlesine hitap eden hem de kişilerin hayatlarının en sıradan detaylarını bile son derece canlı bir şekilde anlatan kitaplarda bir boşluk olduğunu fark ettik. Bu alanda gördüğümüz boşluğu doldurmak için hemen kollarımızı sıvadık ve işe koyulduk.

Öncelikle biyografisini okumak istediğimiz ve hayatını ilginç bulduğumuz tarihi kişilikleri belirledik. Sonra bunların arasında yayımlanmaya değer olduğunu düşündüğümüz biyografileri seçtik. Bu bağlamda ilk etapta on önemli tarihi kişinin biyografisi ortaya çıktı. Bu on kişinin hayat hikâyesini bize aynı edebi tat ve ruhla aktaracak çevirmenler aramaya başladık. Fakat bu süreçte en çok kararsız kaldığımız şey kapak tasarımı oldu. Çünkü bir biyografi dizisine yakışır sadelikte, aynı zamanda bu önemli tarihi şahsiyetlerin hayatlarını anlatacak canlılıkta kapaklar olmasını istiyorduk. Önümüze gelen ondan fazla taslak üzerinde günlerce kafa

yorduk ve ortak bir karar vermek için çabaladık. En sonunda taslakları ikiye indirdik ve hepimizin içine sinen bu kapakta karar kıldık.

Kitapları yayına hazırlama aşamasında metinle o kadar içli dışlı olduk ki bahsedilen tarihi figürlerin hayatlarına girdikçe yaptığımız işten daha çok keyif almaya başladık. Hepimizin ismen bildiği kişilerin yaşam öykülerini okudukça aslında onların da sizin bizim gibi bir insan olduklarını, bizimle aynı duyguları paylaştıklarını, hayatın onları da tıpkı bizler gibi oradan oraya savurduğunu gördük.

Uzun uğraşlar sonucu ortaya çıkardığımız bu diziyi siz okurlarımızla paylaşmaktan memnuniyet duyuyoruz. Birer tarihi kayıt niteliği taşıyan bu yaşam öykülerini okurken keyif almanız tek temennimiz.

“İyi yazılmış bir hayat öyküsü, en az iyi yaşanmış bir hayat kadar nadidedir.”

Thomas Carlyle

Giriş

Cervantes'in hayatı üzerine birçok eser yazılmıştır, ben-deniz iki adet yazdım. *Don Kişot* çevirime (1888) önsöz olarak eklenen kapsamlı biyografi, bu esere bir giriş olarak düşünülmüştü. Zira bana göre en iyi yorum, yazarın hayatını incelemek suretiyle yapılır. *Don Kişot*'un dünyanın en büyük klasiklerine yaraşır bir şekilde günümüze uyarlanmış bütün ve eksiksiz bir baskısını yapmıştık. Bu kitabın baskı adedi o kadar azdı ki "yayımlanmak" kelimesini hak etmiyordu denebilir.

Cervantes'in hayatı üzerine yazılmış bu eser, çevirime önsöz yazmak için topladığım materyallerden oluşmuş tamamen yeni bir eserdir. Derlediğim bilgiler yeniden yazılmış, yeniden düzenlenmiş, eleştiriler ve edebiyat tarihiyle ilgili bazı çıkarmalar ve eklemeler yapılarak daha geniş bir okuyucu kitlesine hitap etmesi sağlanmıştır. Cervantes'in hayatı hakkındaki bilgilere ulaşmak için İspanya ve başka yerlerdeki mevcut kaynakların tümüne başvurduğum, fakat ileri sürdüğüm teoriler ve fikirlerin sorumluluğu sadece bana aittir.

H. E. Watts

Gustave Dore Don Quixote (Don Kışot) 1863, Paris.

Birinci Bölüm

“Geçmiş dönemlerde yaşamış güçlü bir adam, Lepanto’da cesurca savaştı. Cezayir’de bir köle olarak tüm gücüyle çalıştı, kendini bu işten kurtardı. Şaşırtıcı bir neşeyle yoksulluğa, açlığa ve dünyanın nankörlüğüne katlandı. Sol kolunu kaybetmesine ve hapisanede olmasına rağmen en mutlu ve en derin modern kitabımızı yazdı, ismini de *Don Kişot* koydu.”

Thomas Carlyle, Miguel de Cervantes’in hayatını ve eserini kısaca böyle özetler. Kısa ve temelde doğru olsa da bu özet, daima eserinin gölgesinde kalmış bu büyük yazara dair tüm bilindik hataları içinde barındırmaktadır. Cervantes, talihsiz hayatı boyunca içine sık sık düştüğü tüm felaket dönemlerinde olduğu gibi, esaretinde de cesurca çalıştı. Ancak “kendini cesurca kurtarmak” gibi bir şey yapmadı; kendini kurtarmak uğruna kahramanca girişimlerde bulunsa da sonunda fidyeyle kurtarılmayı kabullendi. Tek kollu değildi, iki kolu vardı; fakat bir eli savaşta aldığı yaralar nedeniyle sakatlanıp işe yaramaz hale gelmişti. Büyük eserini hapisanede yazmadı; bu eseri yazma fikri aklına burada geldi. Ayrıca, *Don Kişot*’un modern kitaplar arasındaki “en mutlu” kitap olup olmadığı da tartışma konusudur. Yazarın kendi ifadesiyle bu kitap, “melankolik

ruhlar için bir meşgale” olarak tasarlanmış olsa da, eserin ruhunu inceleyenler *Don Kişot*'ta mutluluktan çok keder bulmuştur. Şüphesiz ki komedi çok derinse de kaynağı gözyaşlarına dayanır; “mutlu” sıfatı, eserle ilişkilendirilen bakış açısına yapılmış bir yakıştırma. Hayatının sonbaharında, umutlarının ve hayallerinin bitiminde, şövalye kitapları üzerine bu parodiyle kahramanlık özlemini yazıya döken yaşlı, sakat ve fakir asker Cervantes'in mutlu bir ruh halinde olmadığına şüphe yoktur. Zaten şövalye romantizmini ondan daha çok seven biri de yoktur. Kendisi de kahramanını sarhoş eden pınardan kana kana içmiştir. Alonso Quijano'yla aynı hastalığa yakalanmış, şövalyenin görevinin dünyadaki hataları düzeltmek olduğuna dair hoş yanılığını paylaşmıştı. Kendisi de gezgin bir şövalyeydi, kendi özü de romantizmdi. Gençliğinde, şövalyelik düşüncesi gözlerini kamaştırmıştı. Geçmişin efsanevi görkemlerini ve Amadis'in* başarılarını hatırlatan geçit törenlerinde ve savaşlarda bulundu. Hayalleri tükenmiş, istediği serveti bulamayıp hayal kırıklığına uğramış; romantizm ve şövalyelik için son derece ölümcül bir dönem olan II. Philip'in hükmü sona ermek üzere olsa da, hem sağlığını hem de umutlarını kaybetmiş bir adamın *Don Kişot*'u mutlu bir yürekle yazmış olduğunu düşünebilir miyiz? Aslında *Don Kişot*'u kitapların en neşelisi olduğu kadar en matemlisi olarak da değerlendirebiliriz. Bu eserin olağanüstü ününün ve ebedi hoşluğunun kaynağı, şövalyelik dönemine duyulan özlemle budalaca ve vahşi şövalye kitaplarına duyulan nefret ve tiksintiden doğan öfkeyi dışa vurmak için

* Amadis de Gaula (Gaullü Amadis), Garcı Rodríguez de Montalvo tarafından 16. yüzyılda yazılmıştır. Kitabın ana karakteri olan Amadis, *Don Kişot*'un idolüdür ve Cervantes, kitabında sık sık Amadis'e gönderme yapar. (e.n.)

yazılmış olması değildir. *Don Kişot*, ölümsüzlüğünü tüm okurlarının ruh halleriyle hayallerini yansıtabilme ve insan doğasının zenginliğiyle gerçekliğini gözler önüne sermesine borçlu olamaz mı?

Kitabı ve amacını anlamak için yazarı tanınmalıyız. Cervantes'in hayatı da en az kahramaninki kadar romantik, tuhaf maceralarla dolu, tehlikeler ve dertlerle çevrili, cesur bir kararlılık ve neşeli bir iyi niyetle yaşanmış bir hayat. Büyük bir İngiliz şairi, şövalyeliğin özüne uygun bu hayatın amacını çarpıtarak Cervantes'i "gülüp geçmek"le suçlamıştır. Şüphe yok ki tarihe geçmiş yazarların hiçbirinin hayatı bu kadar hareketli, bu kadar tehlikeyle çevrili, talih-sizlik dalgaları açısından bu kadar zengin, bu kadar inişli çıkışlı, canlı ve macera dolu değildir. Bu hayatın hikâyesini öğrenebileceğimiz birçok kaynak var. Miguel de Cervantes, New Castile eyaletinin Alcalá de Henares isimli antik kasabasında Kardinal Ximenes tarafından 9 Ekim 1547'de vaftiz edilmiştir. İspanyol geleneğine göre doğan çocuklara doğdukları günün azizinin ismi verilir. Bu nedenle verilen isimden yola çıkarak Cervantes'in doğum tarihinin Aziz Michael ziyafet günü olduğunu tahmin edebiliriz. Miguel de Cervantes'in vaftiz edilme tarihi, Yüce Santa Maria cemaat kilisesindeki kayıtlara geçmiştir. Alcalá'nın yerlisi ve bu kasabanın *asilzadelerinden biri* olduğu, Haedo'nun 1612 tarihli *Cezayir'in Topografyası* eserinde belirtilmiştir. Cervantes'in bizzat kaleme aldığı birkaç resmi belge ve onu tanıyanlar da Alcalá'nın yerlisi olduğunu belirtmektedir. Fakat kendi hemşerileri en büyük yazarlarına karşı o kadar umursamaz ya da o kadar ilgisizlermiş ki, doğum yerini iki yüz yıl boyunca keşfedememişler. Cervantes'in

kahramanının doğum yeri hakkında bilerek yarattığı “*cyo nombre no quisb acordarse*” ve kitabın sonunda “Onu doğurmuş olmanın onuru için La Mancha'nın tüm kasabaları ve köyleri yarışabilir, tıpkı Homeros için yarışan Yedi Şehir gibi,” diyerek açıkladığı gizem kendisini aştı. Çünkü kendi doğum yeri de bilinmiyordu ve yedi şehir gerçekten de Miguel de Cervantes'in doğduğu yer olduklarını iddia ederek yarıştılar. Bir ya da iki tanesi ortaya çıkan tüm sağlam kanıtlara rağmen hâlâ bu yarış sürdürmektedir. Bu yedi şehir Madrid, Sevilla, Toledo, Lucena, Esquivias, Consuegra ve Alcàzar de San Juan'dır. Sonuncusu, günümüzde bile *Don Kişot*'un yazarının dünyaya geldiği yer olduğunu iddia eder ve şüphe duyan ziyaretçilere gururla “Blas Cervantes Saavedra ve Catalina Lopez'in oğlu Miguel”in 9 Kasım 1558 tarihinde doğduğu yazılı olan kilise kayıtlarını gösterir. Bu kaydın karşısında, modern yazıyla şu yazmaktadır: “*Este fué el autor de la historia de Don Quixote*”.” Tabii ki bu gerçek Miguel olamaz, tüm kanıtları (Cervantes'in kayda geçen sözleri de dahil) bir kenara bıraksak bile tarihin kendisi bunun gerçek olmadığını kanıtlamaya yeter. Cervantes, Kasım 1558 tarihinde doğmuş olsaydı Lepanto Savaşı'nda çarpıcı bir rol aldığı sırada on üç yaşında bile olamazdı. Belirsiz ve değersiz hayatı (anlaşıldığı kadarıyla bir serseriymiş) daha yaşlı ve daha ünlü olanla karışan ikinci bir Miguel de Cervantes Saavedra (büyük ihtimalle uzak bir kuzen) bulunduğuna şüphe yoktur. Bu konuda (hiç oluşmamış olması gereken) tüm şüpheleri yok eden ilk yerli bilgin III. Charles'ın kütüphanecisi Juan de Iriarte ol-

* *Don Kişot*, 1. Bölüm, 1. Kısım'ın ilk sözcüklerine bakınız: (İsp.) İsmi hatırlamak istemediğim bir köyde.

** (İsp.) *Don Kişot* hikâyesinin yazarı.

muştur. Kendisi kraliyet elyazmaları arasında 1580 yılında Cezayir'den alınan esirlerin olduğu bir liste bulmuştur. Listedeki isimler arasında “Miguel de Cervantes, otuz yaşında (aslında otuz üç yaşındaydı), Alcalá de Henares yerlisi,” ifadesi yer almaktadır. Bilgin Peder Sarmiento 1761 yılında yazdığı *Noticia sobre la Verdadera Patria de Cervantes* isimli eserinde bu soruyu kesin olarak cevaplamıştır.

Gerçek Miguel de Cervantes'in babası Alcalá yerlisi olan Rodrigo de Cervantes'ti; annesi Leonor de Cortinas ise komşu Barajas köyündendi. Annesi ve babası *asilzade* olsalar da zengin sayılmazlardı. 1540 yılında evlendiler ve dört çocukları oldu; iki erkek, iki kız. Miguel bu çocukların en küçüğüydü. Büyük kardeşi Rodrigo, Philip savaşlarında başarı kazanmış bir askerdi. Levant'ta, Miguel'le birlikte görev yaptı, aynı zamanda esir alındı ve bir süre Cezayir'de onunla birlikte esir kaldı. Marqués de Santa Cruz'un Azorelere karşı yaptığı seferde oldukça başarılı olduğu ve Flandre'de, Miguel'den önce, belirsiz bir tarihte öldüğü biliniyor. İki kez evlenen ablası Andrea, dul kaldıktan sonra kardeşinin yanına yerleşti ve kardeşi ölene kadar onun yanında yaşadı. Küçük kız kardeşi Luisa, 1561 yılında Karmelit rahibesi oldu. Rodrigo de Cervantes'in babasının ismi Juan idi ve Osuna şehrinde *corregidor* (paralı hâkim) olduğu için statüsü torunlarından daha üstün olan büyükbabanın bahsi tarihte “Philip'in sarayında sözü geçen asilzade Conde de Ureña'nın* arkadaşı ve ortağı” olarak geçmektedir. İsimlerine nüktedan bir gönderme yapmak amacıyla armalarında iki gevik kullanan Cervantes ailesinin kökeni Galiçya'ya

* Doğubilimci olan Conde, (Don Kişot'ta bahsi geçen) Benengeli'nin Arapçada “gevik çocuğu/yavrusu” anlamına geldiğini belirten ilk kişidir.

dayanmaktadır. Erken soy izleme uzmanlarına göre (*Don Kişot*'un yazarını onurlandırmayı hiç düşünmemiş oldukları çok açıktır) soyları Leon'un Gotik krallarından gelmektedir. On birinci yüzyılda Toledo'da *alcaide* (polis memuru) olarak görev yapmış ünlü savaşçı Nuño Alfonso ile doğrudan kan bağları vardır. Alfonso'nun oğlu, babasından miras kalan kaleyle çevresindeki toprakların ismi olan *Cervatos'u* (geyik bölgesi) soyadı olarak almıştır. Bu oğul, soyadını telaffuzu daha güzel olan *Cervantes'e* çevirerek bu ismi taşıyan ilk kişi olmuştur. Eğer kâtipler ve soy izleme uzmanları yalan söylemiyorsa, II. Juan'ın hükmü sırasında Sevilla'nın *veinticuatro*su (şehir ayarı) Juan de Cervantes, bu kişinin baba tarafından gelmektedir. Juan'ın Miguel de Cervantes'in atası olduğu konusunda ise hiçbir şüphe yoktur*. Genişleyen ailenin bir kolu, on beşinci yüzyılın başlarında "La Mancha"ya yerleşti; bu ailenin bazı üyeleri Santiago ve San Juan'daki askeri birliklere komuta ettiler. Miguel de Cervantes 1580 yılında Cezayir'den döndüğünde kendini aynı ismi taşıyanlardan ayırmak için (aile fertleri oldukça fazlaydı, ayrıca isim hem İspanya'da hem de Güney Amerika'da yaygındı) atalarından Saavedra soyadını da alarak ismini *Cervantes* (genellikle *Cerbantes***) *Saavedra* olarak yazmaya başladı.

Miguel de Cervantes'in çocukluğu ve gençliği hakkında bazı önsözlerinde ve ithaflarında nadiren yazdığı küçük detaylar dışında bir şey bilinmiyor. Miguel'in gençliğine dair ilk öğrendiklerimizden birinin kaynağı, Cervantes'in 1615 yılında, ölmeden birkaç ay önce bastığı *Komediler*'in

* *Vida de Cervantes*'ten (Mendez de Silva) alınmıştır (1648).

** *B* ile *v* sesleri İspanyolcada aynı okunur ve birbirinin yerine geçebilir.

önsözünde bulunan ilginç bir otobiyografi paragrafıdır. Cervantes bu yazıda İspanyol tiyatrosunun kurucusu “Büyük Lope de Rueda” ile ilgili hatıralarını anlatır. Lope de Rueda aylaklardan oluşan *kumpanyasıyla* ülkeyi dolaşır, son derece ilkel ve basit araçlarla kendi yazdığı oyunları oynardı. Genç Cervantes’in tüm reddedilmelerine ve başarısızlıklarına rağmen asla bastırmayı başaramadığı tiyatro dürtüsünün kaynağının “komediye ilk defa bol giysilerinden kurtarıp düzgün bir kılığa ve ortama sokan” Lope de Rueda olduğuna şüphe yoktur. Cervantes ilk eğitimini Lopez de Hoyos adında şiirler ve bildirgeler yazan (o dönemde hangi eğitilmiş adam yazmıyordu ki?), o zamanlar centilmenliği ve bilgeliğiyle ünlü olan bir öğretmenden aldı. Lopez de Hoyos Madrid’te yeri hâlâ bilinen bir okulda ders veriyordu, bu nedenle genç Miguel’in yaklaşık otuz kilometre ötedeki Alcalá’dan buraya geldiğini düşünmekteyiz. Navarrete* (*La Tia Fingida* romanını kanımca yanlış olan temelsiz bir teoriyle Cervantes’e bağlamaktan başka bir şey yapmayan kişi) öyle söylediği için Ticknor’un çok aceleci bir şekilde kabul ettiği bir teori var. Bu teoriye göre Cervantes, Salamanca Üniversitesi’nde eğitim almış. Fakat bu efsane birçok imkânsız nokta barındırdığı için kolayca çürütülebilir. Cervantes’in ebeveyni, maddi açıdan, küçük oğullarını Salamanca’ya gönderecek kadar iyi durumda değildi. Ayrıca çok yakınlarında en az onun kadar ünlü bir üniversite varken çocuklarını bu kadar uzağa göndermeleri de pek olası değil. Cervantes’in herhangi bir üniversiteye ya da kiliseye gittiğine dair hiçbir kanıt yok. Meslek öğrendiğini gösteren bir şey de yok. Eğitimi çok derin ya da kesin

* Martín Fernández de Navarrete: 1765-1844 yılları arasında yaşamış İspanyol tarihçi. (e.n.)

olmasa da o dönemde yazan ortalama insana denkti, genel kültürü ise daha üstündü. Bunu Hoyos'a ve akranlarına göre çok daha fazla okumasına borçlu olmalıdır; özellikle de kendi ülkesinin edebiyatı ve İtalyan şiiri üzerine yaptığı okumalara. Hoyos bu öğrencisi için özel bir sevgi besliyor gibi görünüyor, hatta bu gençteki cevheri ilk gören olmakla kalmayıp dehasına şekil veren ilk kişi olduğunu iddia etmiş olması oldukça muhtemeldir. II. Philip'in üçüncü eşi Valoisli Isabel'in ani ve üzücü ölümünden sonra toplumun kederi sayısız kasideye ve ağıda dönüştü. Bu eserlerin dikkate değer bir kısmı Lopez de Hoyos'un öğrencilerine atfedilmektedir, yarım düzine kadarı ise Miguel de Cervantes tarafından kaleme alınmıştır. Sürekli baştan çıkarılan bu eşsiz ilham perisinin ilk çalışmaları, Lopez de Hoyos tarafından "zevкли üslupları", "retorik renkleri" ve "nazik düşünceleri" açısından bolca övülmüştür. Genç şair ise (artık yirmi bir yaşındadır) ustasının "değerli ve sevgili öğrencisi" olarak anılır. Cervantes'in daha erken çalışmalarına göre şanslı sayılabilecek bu şiirler günümüze ulaşmış ve Ari-bau'nun Cervantes'in eserlerini içeren tek ciltlik kitabı ve Hartzenbusch'un editörlüğünü yaptığı on iki ciltlik muhteşem *Argamasilla* kitabıyla ölümsüzleşmiştir. Bu erken övgüler Cervantes'in şairlik becerilerinden çok Hoyos'un bir eleştirmen olarak nazik davrandığını göstermektedir. Samimiyeti hiçbir zaman kendini beğenmişliğe dönüşmemiş olsa da kendisini soyuna karşı daima sorumlu hissedilen Cervantes'in *Parnassus'a Yolculuk'a* hoş, fakat belirsiz bir gönderme yaptığı "Filena" başlıklı pastoral şiir de bu döneme eklenebilir. Cervantes'in gençlik eserleri arasında